

Андрощук Ірина Миколаївна,
кандидат педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, управління та адміністрування Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», докторант ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»

СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИКЛАДАЧІВ КАФЕДР МЕНЕДЖМЕНТУ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

Анотація. У статті автором аналізуються сучасні вимоги до професійного розвитку викладачів кафедри менеджменту польських закладів вищої освіти. Зокрема, характеризуються як вимоги, які містяться в польській нормативно-правовій базі: Закон про вищу освіту, Стратегії розвитку закладів вищої освіти, розпорядження міністра Міністерства освіти і вищої освіти Республіки Польща, так і вимоги, проаналізовані в дослідженнях сучасних польських науковців. Проаналізовано та подано вимоги до отримання польськими викладачами наукових ступенів і вченого звання, а також вимоги до посад викладачів, які працюють у складі кафедр менеджменту.

Ключові слова: професійний розвиток, наукові працівники, науково-дидактичні працівники, дидактичні працівники, доктор, доктор хабілітований, професор.

Андрощук Ирина Николаевна

СОВРЕМЕННЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОМУ РАЗВИТИЮ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ КАФЕДР МЕНЕДЖМЕНТА ЗАВЕДЕНИЙ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ ПОЛЬША

Аннотация. В статье автор анализирует современные требования к профессиональному развитию преподавателей кафедры менеджмента польских заведений высшего образования. В частности, характеризуются как требования, содержащиеся в польской нормативно-правовой базе: Закон о высшем образовании, Стратегиях развития заведений высшего образования, распоряжения министра Министерства образования и высшего образования Республики Польша, так и требования, проанализированные в исследованиях современных польских ученых. Проанализированы и представлены требования к получению польскими преподавателями ученых степеней и научных званий, а также требования к должностям преподавателей, работающих на кафедре.

Ключевые слова: профессиональное развитие, научные работники, научно-дидактические работники, дидактические работники, доктор, доктор хабилитованный, профессор.

Iryna Androshchuk

**MODERN REQUIREMENTS TO THE TEACHERS OF THE
MANAGEMENT DEPARTMENTS OF HIGHER EDUCATION
IN THE REPUBLIC OF POLAND**

***Abstract.** In this article the author analyzes modern requirements to professional development for teachers of the Department of Management of Polish higher education institutions. In particular, they are characterized as requirements contained in the Polish legal framework: the Law about Higher Education, the Strategy for the Development of Higher Education Institutions, the order of the Minister of the Ministry of Education and Higher Education of the Republic of Poland, as well as the requirements analyzed in the researches of modern Polish scientists. The requirements for obtaining Polish degrees and academic titles, as well as requirements for lecturers working in the departments of management, were analyzed and submitted.*

Key words: professional development, scientists, scientific-didactic workers, didactic workers, doctor, habilitated doctor, professor.

Постановка проблеми

***Актуальність теми дослідження** полягає в тому, що нині не існує комплексних досліджень, в яких охарактеризовано вимоги до професійного розвитку викладачів кафедр менеджменту польських закладів вищої освіти згідно з нормативно-правовою базою Республіки Польща.*

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Аналіз останніх досліджень свідчить про те, що польські науковці здійснюють дослідження, які стосуються викладачів закладів вищої освіти. Зокрема, Ева Краус характеризує особистість викладачів щодо цивілізаційних викликів⁷, Анна Сайдак присвятила свої дослідження аналізу місця загальної дидактики в педагогічній підготовці викладача⁹, Анна Серецка і Катажина Піндор аналізують професійні компетенції та кваліфікації викладачів¹².

***Мета** даної наукової розвідки полягає в аналізі сучасних вимог до викладачів кафедр менеджменту закладів вищої освіти Республіки Польща та їхнього професійного розвитку.*

Виклад основного матеріалу

Швидкі зміни суспільних, політичних та економічних процесів польського суспільства, яке перебуває в європейському просторі, стосуються також сфери освіти і науки. Сучасна молода людина, яка обирає той чи інший заклад вищої

⁷ Kraus E. Osobowość nauczycieli akademickich wobec wyzwań cywilizacyjnych / E. Kraus // Edukacja Jutra od uniwersytetu do starości. Aspekty edukacji osób dorosłych. — Sosnowiec, 2014. — S. 83.

⁹ Sajdak A. Miejsce dydaktyki ogólnej w przygotowaniu pedagogicznym nauczycieli akademickich / A. Sajdak // Edukacja Jutra od uniwersytetu do starości. Aspekty edukacji osób dorosłych. — Sosnowiec, 2014. — S. 47.

¹² Ustawa z dnia 27 lipca 2005 roku. Prawo o szkolnictwie wyższym [Електронний ресурс]. — S. 263–271. — Режим доступу : <https://www.nauka.gov.pl>. — Дата звернення: 15.03.2018. — Назва з екрана.

освіти Польщі має певні очікування, які стосуються умов і рівня навчання, вивчає рейтинги обраного закладу та спеціальності. Потрібно зазначити, що за останнє десятиліття навчання на спеціальності «менеджмент» є досить престижним у Польщі, тому що після закінчення і отримання диплому менеджера, випускник має на польському та європейському ринках праці забезпечене працевлаштування.

Постановка проблеми. З огляду на престижність спеціальності «менеджмент», перед завідувачами вищезгаданих кафедр і науковцями, які забезпечують навчальний процес, з'являються нові вимоги, які продукують, передусім, конкуренцію між вузами та науково-педагогічними працівниками, а також студентами, які висувують до викладача свої вимоги і мають власне бачення як навчального процесу, так і тих, хто його забезпечує. Як зазначають науковці, «...покоління Y мобільне, очікує, що все повинно відбуватися швидко, без роздумувань і рефлексій. Характеризує його багато суперечностей, наприклад, вони є оптимістами і хочуть бути вільними, але є конформістами, не хочуть бути трудоголіками, мати стреси на роботі та в житті ..., змінюють місце роботи і проживання, змінюють спеціальності та очікують роботи, яка їм відповідає. Ця генерація хоче поєднувати роботу з подорожами, хоче мати роботу, яка дає новий досвід, допомагає отримувати нові знання і забезпечує постійну активність, не боїться безробіття, не хочуть важко працювати»⁵. Спеціальність менеджмент цілком задовольняє вищезгадані очікування молодих людей, тому велика кількість студентів отримує таку спеціальність як післядипломну, маючи вже вищу освіту.

Це, у свою чергу, також впливає на вимоги до викладача кафедри менеджменту, оскільки часто він працює з людиною, яка знає, що таке процес навчання в закладі вищої освіти і має сформований кругозір.

Вимоги до сучасного викладача кафедри менеджменту закладу вищої освіти Польщі висуває також нормативно-правова база, а саме «Закон про вищу освіту» від 27 липня 2005 р., із пізнішими доповненнями і змінами². У частині III, розділі 1, ст. 107–111 зазначено, хто є викладачем закладу вищої освіти, які його права і обов'язки. Записи, які стосуються викладачів кафедр менеджменту знаходяться в документах окремих закладів вищої освіти Польщі, які регламентують їх діяльність: Статут, Стратегії, Положення тощо. У Стратегії розвитку вищої освіти в Польщі до 2020 року зазначено, що «кадри закладів вищої освіти висококваліфіковані, мобільні та відкриті на світ»¹⁰.

Здіслав Ратаєк у своїй праці посилається на Флоріана Знанецького, відомого польського соціолога, який роль викладача вбачає в поєднанні трьох рівнозначних функцій: науковець – майстер – педагог. При цьому, на його

⁵ Cewińska J. Zrozumieć pokolenie Y – wyzwanie dla zarządzania zasobami ludzkimi / J. Cewińska, M. Striker, K. Wojtaszczyk // Kulturowe uwarunkowania zarządzania kapitałem ludzkim ; M. Juchnowicz (red.). — Kraków, 2009. — S. 119.

² Сайт Республіки Польща [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://zarzadzanie.uni.lodz.pl>. — Дата звернення: 15.03.2018. — Назва з екрана.

¹⁰ Strategia Rozwoju Szkolnictwa Wyższego w Polsce do 2020 roku [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.nauka.gov.pl>. — Дата звернення: 15.03.2018. — Назва з екрана.

думку, науковець – це дослідник, шукач правди, відкривач, творець концепцій, компетентний знавець і критик; майстер – це інспіратор і провідник територією науки, моральний авторитет, показна доброзичлива особистість; педагог – це партнер, «відкритий» у стосунках із студентами і співпрацівниками, який добре володіє різними техніками і методами академічної дидактики⁸.

Характеризуючи викладача кафедри менеджменту закладу вищої освіти Польщі, потрібно зазначити, що, з одного боку, це викладачі, які мають наукові ступені докторів наук і докторів хабілітованих, а з іншого боку, це працівники, які мають ступінь магістра і працюють над докторською дисертацією. Одним із складних факторів є також поділ на дві вікові групи польських викладачів. Перша – це випускники закладів вищої освіти 80-х років ХХ століття, і друга – це випускники закладів вищої освіти ХХІ століття, що є результатом демографічного спаду і еміграції польських спеціалістів за кордон, а також переходу з викладацької діяльності на роботу у фірми, організації в період трансформації¹¹.

Серед викладачів кафедри менеджменту є дидактичні працівники: інструктор і лектор, викладач і старший викладач; наукові та науково-дидактичні працівники: асистент, ад'юнкт, професор візитуючий, професор надзвичайний і професор звичайний.

Таблиця 1

Посади, які обіймають викладачі кафедр менеджменту закладів вищої освіти Республіки Польща

Групи викладачів	Посади, які обіймають викладачі
Дидактичні працівники	Інструктор і лектор Викладач Старший викладач
Наукові та науково-дидактичні працівники	Асистент Ад'юнкт Професор візитуючий Професор надзвичайний Професор звичайний

Джерело: власне опрацювання на основі Закону про вищу освіту Республіки Польща від 27 липня 2005 року, Dz.U.2005, Nr164, poz.1365 із пізнішими змінами, ст. 110.

Наукове звання професора звичайного надає президент Польщі за поданням Центральної комісії до справ наукових ступенів і звань. Це звання присуджується в Польщі пожиттєво¹³. Отримати його може доктор хабілітований, який має значний науковий доробок і значні наукові заслуги.

Посаду професора звичайного надає заклад вищої освіти, в якому працює даний викладач на постійній основі. Цю посаду отримує викладач, який має науковий ступінь доктора хабілітованого і працює в закладі вищої освіти на постійній основі¹³.

⁸ Ratajek Z. Nauczyciel akademicki – poszukiwanie nowych perspektyw profesjonalizmu / Z. Ratajek // Współczesne problemy pedagogiki i edukacji ; E. Sałata, S. Ośko (red.). — Radom, 2007. — S. 22.

¹¹ Strategia Rozwoju Wydziału Zarządzania Politechniki Lubelskiej na lata 2014–2019. — S. 13.

¹³ Zeszyty Naukowe WSOWL nr 3 (165), 2012 s.

Професор надзвичайний – це посада в закладі вищої освіти, яка надається науковим або науково-дидактичним працівника рішенням вченої ради закладу. Отримати цю посаду можуть доктори хабілітовані, рідше доктори наук, які мають значні досягнення в науці та навчанні студентів. Це може бути як працівник, який працює на постійній основі, так і за сумісництвом¹³.

Професор візитуючий – це посада, передбачена для наукових або науково-дидактичних працівників, які мають науковий ступінь доктора хабілітованого або вчене звання професора і є постійним працівником іншого закладу вищої освіти. Законодавство Польщі передбачає також прийняття на посаду професора візитуючого доктора наук, який має значний науковий доробок, але лише на підставі угоди про працю. Це не стосується іноземців, яких можуть приймати на посаду професора візитуючого із науковим ступенем кандидата наук¹³.

У таблиці 2 проаналізовано наукові ступені та вчені звання викладачів закладів вищої освіти, які стосуються також викладачів кафедри менеджменту і вимоги до присудження відповідних наукових ступенів і звань.

Таблиця 2

Вимоги до наукових ступенів та вчених звань викладачів закладів вищої освіти Республіки Польща

Науковий ступінь, вчене звання	Вимоги до присудження наукового ступеня, вченого звання
Доктор наук	<ul style="list-style-type: none"> науковий ступінь магістра, магістра-інженера, лікаря або іншого рівнозначного; складання докторських іспитів із основної дисципліни, яка відповідає темі докторського дослідження, додаткової дисципліни (економіка, соціологія, психологія, філософія – якщо кандидат закінчив магістратуру за економічною спеціальністю; якщо ж магістратуру кандидат закінчив за іншою спеціальністю ніж економіка, то додаткова дисципліна – економіка) та іспит із сучасної іноземної мови (від іспиту звільняється особа, яка має сертифікат про знання іноземної мови, який визнається Міністерством Науки і Вищої школи Республіки Польща від 26.09.2016 року); підготовка і захист докторської дисертації, у якій досліджується наукова проблема
Доктор хабілітований	<ul style="list-style-type: none"> наявність наукового ступеня доктора, а також наявність наукового чи мистецького доробку; публікація хабілітаційного дослідження або збірки праць, які становлять значний внесок у розвиток зазначеної наукової або мистецької спеціальності
Професор	<ul style="list-style-type: none"> наявність ступеня доктора хабілітованого; наявність наукового або художнього досягнень, які значно перевищують вимоги, що ставляться до захисту хабілітаційної дисертації, а також наявність серйозних дидактичних досягнень; захист хоча б одного доктора наук за спеціальністю наукового консультанта

Джерело: власне опрацювання на основі Закону від 18.03.2011 р. про зміну Закону про наукові ступені та вчені звання, а також ступені в галузі мистецтва, змін деяких законів

Згідно з Законом про вищу освіту Республіки Польща, працівники закладів вищої освіти можуть обіймати посади науково-дидактичних, дидактичних, наукових,

¹³ Zeszyty Naukowe WSOWL nr 3 (165), 2012 s.

дипломованих бібліотекарів та дипломованих працівників документації й наукової інформації, хоча немає однозначного зв'язку між ступенем або званням із посадою. З огляду на те, що нас цікавлять лише викладачі, охарактеризуємо вимоги до кожної з зазначених вище груп.

В державних вищих навчальних закладах викладачі із ступенем доктора найчастіше приймаються на посаду ад'юнкта, вони є науково-дидактичними працівниками та мають контракти, які підписують на 8–9 років до моменту отримання (або ні) ступеня доктора хабілітованого. Найчастіше, після цього терміну, докторам, які не захистили за 9 років хабілітаційного дисертаційного дослідження, пропонують посади старших викладачів із значно більшою кількістю годин на рік. Сучасні викладачі кафедри менеджменту польського закладу вищої освіти мають багато дидактичних обов'язків, а також часто працюють за сумісництвом з огляду на економічні проблеми, тому проміжок часу між захистом докторської дисертації та хабілітації зростає. За період від 2006 до 2010 року такий проміжок становить 12, 7 років⁶. Час роботи викладача окреслений його дидактичними, науковими і організаційними обов'язками. Принципи визначення обсягу цих обов'язків, види дидактичних занять, які входять до цих обов'язків, у тому числі дидактичні завдання для окремих посад, а також принципи обрахунків дидактичних годин визначає сенат закладу вищої освіти. На рік розрахунок кількості занять, який пов'язаний із вимогами Закону про вищу освіту визначає окреслений річний вимір дидактичних годин, а саме:

Від 120 до 240 дидактичних годин – для науково-дидактичних працівників;

Від 240 до 360 дидактичних годин – для дидактичних працівників;

Від 300 до 540 дидактичних годин – для дидактичних працівників, які працюють на посадах лекторів, інструкторів або рівноцінних цим посадам.

Згідно з Законом про вищу освіту Республіки Польща, основну частину робочого часу викладач має присвячувати науковій роботі, а решту часу витратити на навчальну та організаційну діяльність. Однак, на практиці, співвідношення наукової, навчальної та організаційної видів робіт викладача визначають внутрішні документи закладу вищої освіти. В одному із досліджуваних закладів, викладачі мають співвідношення 65%, 25%, 10%, в іншому – 60%, 20%, 20%, ще в іншому 60%, 25%, 15%. Також керівник кафедри може подавати на ім'я ректора клопотання затвердити перерозподіл годин працівника, який виконує важливе завдання для іміджу навчального закладу. Це може бути керування проектом, участь у гранті, конкурсі. Тоді більше годин викладачеві виділяють на організаційну роботу, а менше — на наукову та навчальну.

Щодо професійного розвитку викладача, то його зміст залежить від стратегії закладу вищої освіти, в якому працює даний працівник. Індивідуальна

⁶ Grabiński T. Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie. Retrospekcja. Część 2: Prace habilitacyjne i doktorskie / T. Grabiński // Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. — Kraków, 2010. — S. 97.

стратегія професійного розвитку викладача кафедри менеджменту, найчастіше, представляється і узгоджується із завідувачем кафедри⁴.

Висновки

Отже, у цій статті проаналізовано вимоги до сучасного викладача кафедри менеджменту закладу вищої освіти Республіки Польща. З'ясовано, що такий розвиток закладений у Законі про освіту і вищу освіту Республіки Польща, у Стратегіях розвитку закладів освіти. Професійна діяльність кожного викладача містить наукову, навчальну та організаційну роботу. Причому найбільший відсоток має належати саме науковій роботі. Співвідношення у відсотках визначає кожен заклад освіти і вони різняться в проаналізованих закладах. Виняток становить невелика кількість викладачів, які виконують певні доручення щодо керівництва чи написання проектів, беруть участь у конкурсах чи грантах. У такому випадку завідувач кафедри затверджує інший розподіл годин, ніж зазначено в Стратегії на користь організаційної роботи, зменшуючи кількість годин на наукову та навчальну діяльність.

Проаналізовано, що викладач кафедри менеджменту польського закладу вищої освіти згідно з законодавством може бути науковим, науково-дидактичним і дидактичним працівником кафедри. При цьому його професійний розвиток залежить від наукового ступеня і вченого звання. Найвищий науковий ступінь – доктор хабілітований і найвище вчене звання – професор. На кожний ступінь наукового зростання викладач, у середньому, має витратити 8 років. Протягом 2006–2010 років цей період становить 12,7 років.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі полягають у дослідженні вимог до дидактичних працівників, які містяться в нормативно-правовій базі галузі вищої освіти Республіки Польща та в описі індивідуальних дидактичних стежок професійного розвитку цієї групи викладачів кафедр менеджменту.

Список використаних джерел

1. Про зміну Закону про наукові ступені та наукові звання, а також ступені в галузі мистецтва, змін деяких законів : закон від 18.03.2011 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://dziennikustaw.gov.pl>. — Дата звернення: 15.03.2018. — Назва з екрана.

2. Сайт Республіки Польща [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://zarzadzanie.uni.lodz.pl>. — Дата звернення: 15.03.2018. — Назва з екрана.

3. Сайт «Вікіпедія» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://pl.m.wikipedia.org>. — Дата звернення: 15.03.2018. — Назва з екрана.

4. Bugaj J. M. Uniwersyteckie strategie rozwoju zawodowego nauczycieli akademickich w Polsce / J. M. Bugaj // Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Wydanie I. — Kraków, 2016. — 184 s.

⁴ Bugaj J. M. Uniwersyteckie strategie rozwoju zawodowego nauczycieli akademickich w Polsce / J. M. Bugaj // Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Wydanie I. — Kraków, 2016. — 184 s. — S. 127.

5. Cewińska J. Zrozumieć pokolenie Y – wyzwanie dla zarządzania zasobami ludzkimi / J. Cewińska, M. Striker, K. Wojtaszczyk // Kulturowe uwarunkowania zarządzania kapitałem ludzkim ; M. Juchnowicz (red.). — Kraków, 2009/ — S. 118–120.
6. Grabiński T. Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie. Retrospekcja. Część 2: Prace habilitacyjne i doktorskie / T. Grabiński // Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. — Kraków, 2010.
7. Kraus E. Osobowość nauczycieli akademickich wobec wyzwań cywilizacyjnych / E. Kraus // Edukacja Jutra od uniwersytetu do starości. Aspekty edukacji osób dorosłych. — Sosnowiec, 2014. — S. 83–91.
8. Ratajek Z. Nauczyciel akademicki – poszukiwanie nowych perspektyw profesjonalizmu / Z. Ratajek // Współczesne problemy pedeutologii i edukacji ; E. Sałata, S. Ośko (red.). — Radom, 2007.
9. Sajdak A. Miejsce dydaktyki ogólnej w przygotowaniu pedagogicznym nauczycieli akademickich / A. Sajdak // Edukacja Jutra od uniwersytetu do starości. Aspekty edukacji osób dorosłych. — Sosnowiec, 2014.
10. Strategia Rozwoju Szkolnictwa Wyższego w Polsce do 2020 roku [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.nauka.gov.pl>. — Дата звернення: 15.03.2018. — Назва з екрана.
11. Strategia Rozwoju Wydziału Zarządzania Politechniki Lubelskiej na lata 2014–2019.
12. Ustawa z dnia 27 lipca 2005 roku. Prawo o szkolnictwie wyższym [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.nauka.gov.pl>. — Дата звернення: 15.03.2018. — Назва з екрана.
13. Zeszyty Naukowe WSOWL nr 3 (165), 2012 s.

Iryna Androshchuk

**MODERN REQUIREMENTS TO THE TEACHERS OF THE
MANAGEMENT DEPARTMENTS OF HIGHER EDUCATION
IN THE REPUBLIC OF POLAND**

Modern requirements to professional growth are analyzed among teachers of Polish department of higher educational institutions management by the author in this article. That is to say it is characterized as requirements containing in the Polish regulatory and legal framework: The Law On Higher Education, Higher Educational Institutions Development Strategies, Minister Regulations by the Ministry of Education and Higher Education of the Republic of Poland, and also as requirements investigated in researches by contemporary Polish academics. Requirements were analyzed and represented to Polish teachers for receiving scientific degrees and academic ranks and also to readership within departments of management.

It is noticed in the article that according to the Polish regulatory environment there are didactic employees including instructor and lecturer, teacher and senior teacher; scientific, scientific and didactic employees including assistant, adjunct, visiting professor, associate professor and full professor among management department teachers of higher educational institutions. An annual load is determined for the management department teacher: research worker, didactic teacher, scientific and didactic teacher. Requirements are defined for achieving such scientific degrees as doctor of research and doctor habil. and for certain scientific positions in the presented article since requirements to didactic employees will be reflected in the next article.

Given research has standing to make a conclusion that professional growth of teachers is considered according to The Law On Higher Education of Poland, Higher Educational Development Strategy of Poland until 2020 and Higher Educational Institutions Development Strategies. The highest professional level of a management department teacher is a teacher holding a degree of doctor habil. and rank of professor. Academic rank of professor is awarded by President of the Republic of Poland and this rank is lifetime.